

технологічного забезпечення підготовки майбутніх вихователів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в толерантне середовище дошкільного навчального закладу.

Висновки. Процес інтеграції дітей з особливими потребами в загальноосвітній простір буде успішним лише за умов професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу та створення комфортного інклюзивного толерантного освітнього середовища, в яке дитина інтегрується. Таким чином, толерантне інклюзивне освітнє середовище – це, перш за все гуманні та демократичні стосунки між усіма учасниками навчально-виховного процесу які базуються на доброті, взаєморозумінні, взаємоповазі; це співробітництво у атмосфері теплоти, поваги, людяності; це вміння сприймати кожную дитину як унікальну, неповторну особистість; середовище, де всі діти незалежно від своїх освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною загальної спільноти.

З огляду на це перспективними напрямками подальшого нашого дослідження ми вбачаємо у розробці психолого-педагогічного забезпечення підготовки вихователів дошкільного навчального закладу до інтегрованої та інклюзивної освіти, зокрема, формування у них толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами, розробці сучасних підходів до розвитку толерантної особистості і професійної свідомості майбутніх вихователів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. – 2009. – № 6(8). – К.: Університет „Україна”, 2009. – С. 17-18.
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва. Л.О. Савчук. – [вид. доп. та перероб.]. – К.: Видавнична група „АТОПОЛ”, 2011. – 274 с. – (Серія „Інклюзивна освіта”).
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студентів вчз / Т.І. Поніманська. – К.: Академвидав, 2006. – 456 с.
4. Асмолов А.Г. Формирование установки толерантного сознания как теоретическая и практическая задача / А.Г.Асмолов; под. ред. Л.И.Селивановой // Мы – сограждане. – М.: Изд-во „Бонфи”, 2002. – т.2. – С.270-278.
5. Береговой Я.А. Толерантность. Педагогика толерантности / Я.А. Береговой // Педагогика толерантности. – 2004. – № 1. – С. 135-139.

Г.Н. КОСАРЕВА. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ТОЛЕРАНТНОЙ ИНКЛЮЗИВНОЙ СРЕДЫ В ДОШКОЛЬНОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Резюме. В статье раскрываются особенности формирования толерантной инклюзивной среды в дошкольном образовательном учреждении, а именно: раскрыты компоненты профессионально-личностной готовности будущего воспитателя к работе в условиях инклюзивного образования.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дети с особенными образовательными потребностями, профессионально-личностная готовность будущего воспитателя к работе в условиях инклюзивного образования, толерантная инклюзивная среда.

G.M. KOSAREVA. THE FEATURES OF FORMATION OF TOLERANT INCLUSIVE ENVIRONMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONFL INSTITUTION

The summary. The article describes the features of the formation of tolerant inclusive environment in preschools, namely disclosed components professional and personal readiness of the future teachers to work in the conditions of inclusive education.

Key words: inclusive education, children with special educational needs, vocational and personal readiness future educator to work in conditions of inclusive education, tolerant inclusive environment.

Одержано редакцією 07.09.2014 р.

УДК: 371. 013

Н.В. ФЕДОРОВА

ГУМАНІСТИЧНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Резюме. У статті аналізується поняття професійної підготовки, специфіка гуманістичної педагогічної взаємодії як базової умови, яка забезпечує підготовку майбутнього педагога до роботи в умовах інклюзії.

Ключові слова: професійна підготовка, взаємодія, гуманістична педагогічна взаємодія.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства в Україні освітні пріоритети набувають все більше гуманістичної спрямованості. Особливе місце в системі сучасної освіти посідає проблема освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку. Проголошення одним з пріоритетних напрямів у навчанні дітей з особливими потребами *інклюзивної освіти*, яка інтенсивно входить у практику сучасного загальноосвітнього закладу, ставить перед педагогічним вищим навчальним закладом питання підготовки майбутнього педагога до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти.

Зважаючи на актуальність питання, вважаємо за потрібне окреслити для дослідження коло питань, пов'язаних з професійною підготовкою майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Метою статті є обґрунтування гуманістичної взаємодії в системі «педагог – студент» як основи підготовки до майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки майбутнього педагога до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти досліджувалось О.Мартинчук, Н.Назаровою, І.Хафізулловою, Ю.Шумилівською; теоретико-методичні основи проблеми підготовки педагогів дошкільної та початкової освіти для забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому просторі розкрито у наукових дослідженнях В. Бондаря, В. Засенка, А. Колупаєвої, С. Миронової, В. Синьова, Н. Шматко та ін.

Як зазначає відомий вчений-дефектолог Н.Назарова, наразі «... вітчизняна освітня інтеграція впроваджується без серйозної спеціальної підготовки учителя, психолога масової системи освіти до роботи в умовах інтеграції. Педвузи не володіють сьогодні технологіями підготовки до роботи в умовах інклюзивної освіти ні вчителів масової школи, ні спеціальних педагогів різних спеціальностей» [3, 8].

Інклюзивна освіта є однією з тих концепцій, яка вимагає зміни усталених уявлень, що формувалися протягом багатьох десятиліть, в усіх учасників системи освіти. Її гуманістична і правозахисна складова має на увазі зміну системи соціальних відношень і ґрунтується на інших цінностях, ніж звична для нас традиційна освіта.

Розгляд освіти через призму інклюзивності означає зміну уявлень про те, що проблемою є дитина, і перехід до розуміння того, що змін потребує сама система освіти. Підготовка майбутнього педагога в умовах переходу від авторитарної педагогіки до гуманістичної повинна бути пронизана гуманістичним змістом. Сучасні українські вчені (Г.Балл, І.Бех, В.Білоусова, М.Боришевський та інші дослідники) визначили напрямок гуманізації освіти, пов'язуючи її з відродженням духовності, любов'ю до людей, добротою, терпимістю та іншими якостями.

Аналіз досліджень з проблеми дав можливість визначити такі компоненти професійно-особистісної готовності майбутнього педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти:

- мотиваційний – це сукупність стійких мотивів до роботи в умовах інклюзивної освіти, спрямованість на здійснення ефективного процесу навчання і виховання, визнання кожної дитини суб'єктом навчально-вихованої діяльності, формування внутрішньої готовності до позитивного сприймання дітей з особливостями психофізичного розвитку;
- когнітивний – система знань і уявлень про проблему інвалідності, особливості психофізичного розвитку осіб з обмеженими можливостями здоров'я і особливості побудови освітнього процесу, в якому беруть участь діти з особливими освітніми потребами;
- креативний – відображає творчу активність і особистісні якості педагога, які дозволяють створювати нові матеріальні і духовні цінності, а також розвивати творчий потенціал дітей з особливостями психофізичного розвитку, враховуючи їх можливості;
- діяльнісний – складається із способів і прийомів реалізації професійно-педагогічних знань в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами і передбачає формування у майбутніх педагогів відповідних професійних компетенцій.

Відома українська дослідниця в галузі підготовки майбутніх педагогів в умовах інклюзії О.В.Мартинчук основними умовами становлення професійно-особистісної готовності педагога до роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку визначає:

- цілеспрямований розвиток ціннісно-смыслової сфери особистості педагога;
- актуалізація і розвиток якостей, які створюють професійно-особистісну готовність педагога до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;
- орієнтація на особистісну індивідуальність кожного вихованця, забезпечення диференційного та індивідуально-творчого підходу;
- посилення аксіологічного аспекту в підготовці педагогів до роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, концентрація їх на морально значущих подіях, включення в активні види навчальної діяльності, що спонукають до моральної рефлексії.

Тобто, надзвичайно важливим аспектом у процесі підготовки педагогів до роботи в інклюзивних умовах більшість сучасних вчених вважають формування у них *професійно-ціннісних орієнтацій, професійно-особистісних якостей, умінь та професійних компетенцій*.

Серед головних *професійно-ціннісних орієнтацій* педагога, який працює з дітьми з особливими освітніми потребами виділяють:

- визнання цінності особистості дитини незалежно від її порушення;
- спрямованість на розвиток особистості в цілому, а не тільки на отримання освітнього результату;
- усвідомлення своєї відповідальності як носія культури та її транслятора для дітей з особливостями психофізичного розвитку;
- розуміння творчої сутності педагогічної діяльності з дітьми, що потребує великих духовних та енергетичних затрат тощо.

Професійно-особистісні якості педагога, який працює з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: милосердя, емпатія, толерантність, педагогічний оптимізм, високий рівень самоконтролю і саморегуляції.

Професійно-особистісні уміння педагога, який працює з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: креативність, творчий підхід до вирішення проблем, завдань педагогічної діяльності; уміння дотримуватися конфіденційності службової інформації та особистісних таємниць вихованця.

На сьогодні розробка системи професійної підготовки у вищій школі здійснюється за такими напрямками: питання методології формування особистості педагога (С.Архангельський, А.Бойко, В.Льїн, М.Каган, Л.Кондрашова, В.Сластьонін, О.Щербаков); науково-теоретичні основи формування особистості педагога в процесі професійної підготовки (Ф.Гоноболін, М.Кухарев); питання професійної підготовки та діяльності вчителів, викладачів (О.Абдулліна, А.Алексюк, Г.Андреєва, Ю.Бабанський, В.Гриньова, М.Євтух, О.Дубасенюк, І.Зязюн, О.Мороз, Н.Ничкало, О.Пехота, Т.Сущенко, І.Тимченко); визначення науково обгрунтованого змісту професійного навчання, змісту педагогічних знань та вмінь (О.Абдулліна, В.Сластьонін, Л.Спірін, О.Щербаков); педагогічна взаємодія в процесі професійної підготовки студентів (А.Бойко, Л.Кондрашова, Л.Нечасва); методи професійного самовиховання та розвитку педагогічної техніки (Ю.Азаров, В.Кан-Калик, С.Омельченко); шляхи удосконалення навчально-виховного процесу у вищому педагогічному закладі освіти (М.Болдирев, І.Ісаєв, Л.Кондрашова, Т.Сущенко, Г.Троцко).

Проблеми підготовки майбутнього педагога, формування його як соціально активної особистості досить широко висвітлені в психолого-педагогічних дослідженнях сучасних науковців.

У педагогічних дослідженнях знаходимо різні підходи до визначення поняття “підготовка”. Так, деякі вчені поняття “підготовка” ототожнюють з готовністю до професійної діяльності (Н.Кузьміна, Н.Костіна, В.Сластьонін), інші дослідники вважають, що підготовка включає формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності (Л.Григоренко, Т.Гушина, Г.Троцко).

Слід зазначити, що в окремих працях увага акцентується на змісті, формах та методах професійної підготовки, а результат подається як перелік знань, умінь та навичок, якими повинен оволодіти майбутній фахівець (В.Журавльов, С.Кисельгоф, Н.Кузьміна). В інших дослідженнях об’єктом є процес формування професійних якостей педагога, шляхи становлення його педагогічних здібностей та майстерності (Ф.Гоноболін, Л.Кондрашова, В.Сластьонін), а результатом – сукупність професійних особистісних якостей, що забезпечують результативність педагогічної діяльності.

“Специфіка підготовки вчителя з позицій теоретичних моделей його індивідуальності полягає в тому, що акцент переноситься із зовнішньої організації діяльності у сфері підготовки спеціаліста на її “внутрішню картину” – зазначає О.Пехота. У центрі такого підходу є майбутній педагог як суб’єкт підготовки, як суб’єкт індивідуального професійного розвитку, а сама підготовка здійснюється з позицій розвивального навчання, з позицій формування його особистісно-професійної “Я-концепції” [7, 11].

Про необхідність комплексного підходу до професійної підготовки студентів вищих педагогічних закладів освіти, сутність якого полягає в єдності загальнопсихологічного та морального розвитку спеціаліста говорить Л.Кондрашова [4].

Професійно-педагогічну підготовку як «цілісний педагогічний процес, спрямований на розвиток мотивації педагогічної діяльності студентів, озброєння їх системою професійних знань і умінь, формування спрямованості особистості на основі цінностей педагогічної діяльності, розвиток прагнення до самовдосконалення.» визначає Т.І.Поніманська [9, 39].

В нашому дослідженні ми розглядаємо підготовку майбутнього педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти в контексті *гуманістичної педагогічної взаємодії*.

Взаємодія достатньо широко використовувалася в науці для характеристики контактів, зв’язків, взаємин людини з іншою людиною, які виявляють спільну діяльність чи спілкування. Концепції суб’єкт – суб’єктної взаємодії особистостей, механізмів рефлексії, саморозвитку особистості є основою праць Г.Балла, І.Беха, О.Бодальова, М.Боришевського, О.Киричука та інших дослідників.

Як центральний компонент взаємодії фактично пронизує весь процес навчання. Взаємини викладача і того, хто навчається цікавили багатьох педагогів та психологів (А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський та ін.) Це питання викликало інтерес ще на зорі розвитку педагогіки як науки (Я.А.Коменський, А.Дістервег, Й.Герbart, В.Л.Лай, Ж.Піаже та ін.). З положення про формуючий вплив педагога на особистість, яка розвивається, про необхідність вчителям активно і свідомо будувати свою поведінку виходить точка відліку теоретичних і прикладних досліджень в галузі педагогіки вищої школи. Рішення проблеми взаємин педагогів і студентів вимагає застосування знань з області філософії, соціології, психології і педагогіки. Все це обумовлює багатоаспектність розгляду даних проблем. Безпосереднім поштовхом до цілеспрямованого наукового вивчення взаємодії стала очевидність факту недосягнення запрограмованих цілей за умови пасивності та відчуженості студента як учасника процесу навчання.

Існування феномена взаємодії „викладач-студент” у процесі навчання теоретично визначається багатьма авторами. Для його визначення використовують різні категорії, такі як „педагогічна взаємодія”, „педагогічне спілкування”, тощо. Взаємодія виступає одночасно і як сторона спілкування, і як форма організації діяльності. Студент стає суб’єктом, на зміну суб’єкт-об’єктних стосунків приходять суб’єкт-суб’єктні.

Основу повноцінної педагогічної взаємодії складають чотири принципи, виділені О.Б. Орловим. Перший полягає у діалогізації взаємодії, що означає відмову викладача від своєї «суперпозиції» та прийняття ним умов

співробітництва, а отже, створює підґрунтя для взаєморозуміння. Другий принцип полягає у проблематизації педагогічної взаємодії, що спричинює зміни функцій викладача і студента. Цей принцип налаштовує викладача не на викладання й цілеспрямоване формування необхідних якостей у студента, а стимулює його дослідницьку активність, особистісне зростання шляхом актуалізації знань, створення умов для здійснення високоморальних вчинків та самостійної постановки проблем. Третій принцип полягає у персоніфікації педагогічної взаємодії, що вимагає адекватного вираження почуттів та переживань, здійснення вчинків, які не відповідають згаданим вище рольовим нормативам, а значить – передбачає відмову від рольових «масок». Четвертий принцип полягає в індивідуалізації педагогічної взаємодії, що спонукає до з'ясування здібностей кожного учня, побудову змісту та методів навчання й виховання, що відповідають віковим та індивідуальним особливостям дітей.

Таким чином, гуманістичній педагогічній взаємодії притаманні такі властивості, як діалогічність, спрямованість на особистість, а отже, – творчість, що робить її унікальною. Її підґрунтя – парадигма гуманізму, заснована на ідеалі безмежних творчих можливостей індивідуальності та її свободи. Історія свідчить, що ця парадигма дає змогу людям жити відповідно до смисложиттєвих цінностей. Вона допомагає усвідомити сенс власного існування, породжує внутрішнє почуття, яке змушує співвідносити вчинки з обов'язком перед людством і веде людей до альтруїзму. Отже, взаємодія, яка спирається на найкращі гуманістичні ідеї, – ефективна основа для успішної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Висновки. Аналіз проблеми підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами в загальноосвітньому просторі засвідчив потребу переходу від авторитарної педагогіки до гуманістичної та у майбутніх наукових розвідках з метою вивчення і уточнення особливостей підготовки майбутніх педагогів до здійснення ефективної професійної діяльності в галузі інклюзивної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
2. Гуманістичні орієнтири в методології психологічної науки: монографія / Г.О. Балл, В.О. Медінцев, О.О. Нікуленко, Т.А. Російчук; Г.О. Балл (ред.). – К.: Педагогічна думка, 2007. – 98 с.
3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва – К.: «Саміт-Книга», 2009. – 272 с.: іл. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посібник для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
5. Назарова Н.М. Интегрированное (инклюзивное) образование: генезис и проблемы внедрения. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mgppu.ru>. – Назва з екрану.
6. Поніманська Т.І. Модель системи підготовки студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку / Т.І. Поніманська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць: наукові записки РДГУ. Випуск 5(48). – Рівне: РДГУ, 2012. – С.38-43.
7. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посібник / Е.А. Данілавічюте, С.В. Литовченко; за ред. А.А.Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с.

Н.В. ФЕДОРОВА. ГУМАНИСТИЧЕСКОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КАК ОСНОВА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме. В данной статье анализируется понятие профессиональной подготовки, специфика гуманистически ориентированного педагогического взаимодействия как базового условия, которое обеспечивает подготовку будущего педагога к работе в условиях инклюзии.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, взаимодействие, гуманистически ориентированное педагогическое взаимодействие.

N.V. FEDOROVA. THE HUMANISTIC INTERACTION AS A BASIS TRAINING OF FUTURE TEACHERS TO PROFESSIONAL ACTIVITIES IN CONDITIONS OF INCLUSIVE EDUCATION

The summary. The article analyzes the specifics of humanistically oriented pedagogical interaction as a basic condition, which provides professional development of future educator in conditions of inclusive education.

Key words: training, interaction humanistically oriented pedagogical interaction.

Одержано редакцією 12.09.2014 р.

УДК: 378.14:373.211.24

О.І. ПАДАЛКА

ПЕДАГОГІЧНІ ЦІННОСТІ У ВИХОВАТЕЛІВ ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУП ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Резюме. У статті розглянуто проблему інклюзії, висвітлено особливості роботи вихователя у інклюзивних групах ДНЗ, описано педагогічні цінності вихователів, запропоновані можливі умови їх формування у вихователів, які працюють в інклюзивних групах дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: інклюзія, педагогічна аксіологія, цінності, педагогічні цінності, інклюзивні групи.